

امنیت قاره آسیا و اجلاس همکاری و ایجاد اعتماد در آسیا

مراد لامولین^۱

یکی از مسائل مهم جهان امروز نقطه نظرهای متضاد در مورد موضوع امنیت می باشد. بعضی از سیاستمداران و تحلیلگران عقیده دارند که پایه های امنیت تحکیم یافته اند و برعکس عده ای دیگر بر این عقیده اند که تحولات بنیادی که در سالهای اخیر ایجاد شده است سطح امنیت را به میزان قابل توجهی پایین آورده است. به نظر می رسد در هر دوی این نظریات منطقی وجود دارد.

بدون تردید رویارویی و قبل از همه از نوع هسته ای آن در جهان به حداقل خود رسیده است و به عقیده غربی ها احساس امنیت در جهان افزایش یافته است. برعکس بنا به عقیده مردم شوروی سابق، جنگهای داخلی، درگیری های قومی، مخالفت بین دولتها و سیل فراریان و مهاجرین و مشکلات سیاسی، محلی برای احساس امنیت داشتن باقی نمی گذارد. در جهان خارج هم عقیده بر این است که آنچه در کشورهای CIS می گذرد بالقوه منبعی برای از بین بردن ثبات بین المللی است.

در حال حاضر کشورهای تازه استقلال یافته آسیای مرکزی در حال تأمین امنیت خود می باشند. ابتکار نورسلطان نظربایف در زمینه دعوت از کشورهای آسیایی جهت اجلاس همکاری و ایجاد اعتماد در آسیا را باید در همین مقوله تبیین کرد. امنیت قاره آسیا و اجلاس ایجاد اعتماد در آسیا می تواند به عنوان یک سیستم جدید در روابط بین کشورهای آسیایی وجود داشته باشد و آنان می توانند به طور دسته جمعی در زمینه تضمین استقلال و امنیت خودشان و فعالیت در زمینه رشد اقتصادی و همکاری های فرهنگی و اقتصادی خود توافق نمایند. اکثر کشورهای آسیایی نیازمند ایجاد یک سیستم مؤثر امنیتی می باشند و برای اطمینان و تأیید این

۱. مراد لامولین پژوهشگر مؤسسه مطالعات استراتژیک قزاقستان است. این مؤسسه وابسته به نهاد ریاست جمهوری این کشور می باشد. طبیعی است که این گزارش می تواند نزدیک به دیدگاههای رسمی دولت قزاقستان در خصوص مسائل امنیتی آسیای مرکزی باشد.

امر لازم است به تاریخ نه‌چندان دور و فعلی کشورهای آسیایی مراجعه کنیم. غالب آنها در قرن بیستم تابع کشورهای استعماری و در وضعیت نیمه‌استعماری و تحت رژیمهای توتالیتار و نظامی بوده‌اند که به استقلال دست یافته‌اند. سرزمین کشورهای آسیایی صحنه جنگهای خونین داخلی، تجاوز و آزمایشهای گوناگون اجتماعی بوده است. می‌توان بیان داشت که ایده ایجاد سیستم امنیت آسیایی در این قسمت جهان تکمیل شده است. جای نگرانی است که این منطقه همانند اروپا محل انباشت نیروهای نظامی و از جمله سلاحهای هسته‌ای گردیده است. در این منطقه، رویارویی منطقه‌ای فراوان و کانونهای تشنج وجود دارد. نظامی‌گری با سرعت ادامه دارد و هزینه تسلیحاتی بعضی از کشورهای منطقه ۳ تا ۴ برابر بیشتر از اروپا روبه افزایش است و در نهایت امکان از بین رفتن ثبات سیاسی و اقتصادی وجود دارد.

کشورهای آسیایی در سیاست جهانی نقش مهمی بازی می‌نمایند. در این خصوص می‌توان از پیشنهاد همه‌جانبه هند در مورد ایجاد مناطق عاری از سلاح هسته‌ای و تجاوز، پیشنهاد چین در زمینه نظم جدید در سیاست جهانی، پیشنهاد مغولستان در مورد ایجاد مکانیزم دیالوگ در زمینه منطقه عاری از سلاح هسته‌ای در مناطق جنوب و اقیانوس آرام، پیشنهاد کشورهای آسیای جنوب شرقی و هند و چین به منظور ایجاد منطقه مشابه فوق و بالاخره نظر ژاپن در زمینه ایجاد اتحادیه کشورها در چارچوب سازمان همکاری‌های اقتصادی کشورهای آسیایی و اقیانوس آرام را نام برد و سرانجام آنکه آسیای واحد هیچ‌گاه از دیدگاه ژئوپلتیک در چنین وضعی نبوده است. در همه جای جهان بجز آسیا مجامع قاره‌ای برای بررسی مسائل مبرم آن وجود دارد. در اروپا سازمان همکاری و امنیت اروپا و سایر ساختارهای اقتصادی و سیاسی، در آمریکا سازمان کشورهای آمریکایی، در آفریقا سازمان وحدت آفریقا. از این رو می‌توان نتیجه گرفت که کشورهای آسیایی نیز علی‌رغم تفاوتی که بین آنها وجود دارد نیاز به یک چنین سیستم روابط بین‌المللی را دارا می‌باشند که در یک محیط اعتماد و همکاری بتوانند اقتصاد خود را بدون مانع، رشد دهند و سطح زندگی مردم خود را بالا ببرند. اجلاس همکاری و ایجاد اعتماد در آسیا که قزاقستان ابتکار آن را به دست گرفته می‌تواند از همین‌گونه سیستم باشد.

ایده دعوت از کشورهای آسیایی جهت اجلاس اعتماد و همکاری در آسیا را برای اولین بار رئیس‌جمهوری قزاقستان در چهل و هفتمین اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل متحد در اکتبر ۱۹۹۲ مطرح کرد. پیاده نمودن این ایده را در ملاقاتهایی که بین کارشناسان وزارت

امور خارجه کشورهای آسیایی که به ابتکار وزارت امور خارجه قزاقستان تشکیل شده بود حمایت نمودند. ملاقات اول در ماه مارس ۱۹۹۳، دوم در ماههای اوت و سپتامبر ۱۹۹۳ و ملاقات سوم در ماه اکتبر ۱۹۹۴ برپا گردید. در ملاقات اول کارشناسان و نمایندگان ده کشور و دو سازمان بین‌المللی شرکت داشتند و در ملاقات دوم تعداد کشورهای شرکت‌کننده به ۲۴ رسید و از جمله نمایندگان ۷ کشور به‌عنوان ناظر در این اجلاس حضور یافتند و همچنین چهار سازمان بین‌المللی شرکت نمودند. کشورهایی که به‌عنوان عضو اصلی حضور داشتند عبارت بودند از آذربایجان، ویتنام، هند، ایران، چین، کره شمالی، قرقیزستان، ترکیه و ازبکستان و ناظرین عبارت بودند از استرالیا، کامبوج، جمهوری کره، اندونزی، تایلند، ترکمنستان، ژاپن و سازمانهای بین‌المللی نیز متشکل از سازمان ملل متحد، سازمان همکاری و امنیت اروپا، جامعه عرب و سازمان کنفرانس اسلامی. ملاقات سوم که در سطح بالاتری برگزار گردید کشورهای بنگلادش، مصر، لبنان و نپال نیز حضور بهم رساندند و گروه ویژه کاری از ماه مارس ۱۹۹۵ فعالیت دائمی خود را آغاز کرد.

بدین ترتیب طی دو سال اکثر کشورهای آسیایی بجز بعضی از کشورهای کوچک آسیای جنوب شرقی و تعدادی از کشورهای عربی (که نمایندگی آنها را اتحادیه عرب برعهده داشت) وارد روند اجلاس اعتماد و همکاری در قاره آسیا شدند. نتایج حاصله از روند پیاده کردن اجلاس همکاری و اعتماد در قاره آسیا را می‌توان به‌طریق زیر طبقه‌بندی کرد:

- ابتکار قزاقستان در مورد ایجاد سیستم امنیت از طرف اکثر کشورهای آسیایی و سازمانهای معتبر بین‌المللی مورد حمایت قرار گرفت.

- ایجاد گروه کاری ویژه برای آماده نمودن اجلاس وزرای امور خارجه کشورهای آسیایی مورد قبول واقع شد.

- اکثر کشورهای شرکت‌کننده عقیده داشتند با توجه به ویژگی‌های روابط بین‌المللی در قاره آسیا، درگیری‌ها، پیچیدگی‌ها و دعاوی متقابل بعضی از شرکت‌کنندگان احتمالی، روند اجلاس همکاری و ایجاد اعتماد در آسیا همانند سازمانی شبیه کنفرانس همکاری و امنیت اروپا نبوده و کار بسیار مشکلی خواهد بود.

- کشورهای آسیایی در این زمینه که در مرحله مقدماتی آماده نمودن اجلاس باید مشورتهای دوجانبه و چندجانبه و به‌منظور مشخص کردن موضع طرفین، اهداف و وظایف

سازمان صورت پذیرد وحدت نظر داشتند.

- مشخص گردید که همه پیشنهاد‌های قزاقستان در زمینه ساختار، سازمان و اصول اجلاس همکاری و اعتماد در قاره آسیا برای همه به طور یکسان قابل قبول نیست. بعضی نکات اسناد پیشنهادی قزاقستان مورد انتقاد تعدادی از شرکت‌کنندگان قرار گرفت که نشان‌دهنده نظریات متنوع و متضاد و منافع این کشورها می‌باشد (این نکات عبارت بودند از حمایت از اقتصاد آزاد در مرحله انتقال از سوسیالیسم به اقتصاد آزاد، موضوع آزمایش‌های سلاح هسته‌ای، سلاح‌های هسته‌ای و جنبه‌های گوناگون حقوق بشر و غیره).

بدین ترتیب تجربه برگزاری سه دور ملاقات در چارچوب کنفرانس نشان می‌دهد که علی‌رغم وجود اختلاف نظر میان کشورهای آسیایی ایده ایجاد سیستم امنیت آسیا از طرف اکثر کشورهای این قاره مورد حمایت قرار گرفته و امکان پیاده نمودن آن موجود است.

در مورد تأثیر سازمان همکاری و امنیت اروپا در شکل‌گیری ایده اجلاس همکاری و اعتماد در قاره آسیا باید به طور جداگانه سخن گفت. ایجاد این اجلاس علی‌الاصول مجمع و کنفرانس امنیت و همکاری در اروپا را به ذهن القا می‌نماید. بدیهی است که تجربه اروپا قابل توجه است زیرا که قزاقستان به عنوان یک جمهوری شوروی سابق عضو کنفرانس امنیت و همکاری در اروپا می‌باشد؛ اما قاره آسیا با در نظر گرفتن تاریخ پیچیده و روابط کشورهای آن به سازمان یا اتحادیه کاملاً جدیدی نیاز دارد. قاره اروپا به اندازه قابل ملاحظه‌ای دارای یک واحد فرهنگی یکنواخت می‌باشد و این وضع بعد از رفع تشنج میان شرق و غرب تحکیم بیشتری یافته است. اما در قاره آسیا پایان جنگ سرد منجر به تشدید هویت ملی و تا اندازه‌ای افزایش تضادهای سنتی شده است. قابل ذکر است که در قاره آسیا «درک» از آزادی، دموکراسی و حقوق بشر و غیره که در اسناد کنفرانس همکاری و امنیت اروپا آمده است فرق می‌نماید. این امر مربوط به مشخصات، ساختار اجتماعی جامعه آسیایی و هویت فرهنگی آن می‌باشد. بعضی از کشورها به طور قاطع مخالف تعیین اصول دخالت‌ناپذیری مرزها می‌باشند. این واقعیات امکان نمی‌دهد که بتوان از تجربه اروپا به طور خودکار نسخه برداری نمود. ماهیت اصلی ابتکار قزاقستان عبارت از این است که ایجاد چنین سیستم امنیتی در آسیا امنیت کلیه کشورها را تأمین و این امنیت از طریق یک رشته اقدامات بین‌المللی و حقوقی تضمین می‌گردد و موجب پایین آوردن خطرات احتمالی جنگ در قاره آسیا می‌شود و به آن کمک می‌نماید. ایجاد چنین سیستمی روند

گفت‌و شنود و دیالوگ را در ارتباط با مسائل تسلیحات، خلع سلاح، ایجاد اعتماد، جلوگیری از رودررویی و کاهش خطر بروز آن و حل مسالمت‌آمیز را برقرار می‌سازد. بهره‌ عملی که از ایجاد چنین سیستم امنیتی عاید کشورهای آسیایی می‌گردد واضح و روشن است. اما اجلاس ایجاد اعتماد و همکاری در آسیا نه تنها برای امنیت نظامی ایجاد می‌گردد بلکه جنبه‌های بین‌المللی آن از قبیل اقتصاد، امنیت اکولوژی و همکاری‌های انسانی را نیز دربر خواهد گرفت. در فاصله سه اجلاس کنفرانس، بعضی از کشورها در مواضع خود تجدیدنظر کردند. در بعضی از نقاط جهان تغییر و تحولاتی صورت گرفت (منظور صلح اعراب و اسرائیل است) که به عقیده ما به سود روند اجلاس همکاری و ایجاد اعتماد در آسیا است. قزاقستان رضایت خود را از حمایت چین و روسیه از امنیت آسیا با توجه به نقش بین‌المللی این دو کشور ابراز نموده است. در موضع ایالات متحده آمریکا هم تحولات مثبت پدید آمده است. طرف آمریکایی در جریان مشورت‌های دوجانبه حمایت خود را از روند تشکیل و تحکیم سازمانهای منطقه‌ای به منظور ایجاد سیستم امنیتی قاره آسیا اعلام داشته است. به عنوان نمونه می‌توان کشورهای آسیای جنوب شرقی را ذکر نمود. ملاقات اخیر کشورهای آسیای جنوب شرقی در ماه جولای قابل توجه است. نتایج این ملاقات بویژه در زمینه امنیت با اهداف اجلاس همکاری و ایجاد اعتماد در آسیا یکسان و یکنواخت است. در هنگام مشورت‌هایی که هیأت قزاقستانی با تعدادی از کشورهای آسه‌آن داشتند مواضع آنها کاملاً یکسان است. کشورهای آسه‌آن برای ایجاد اتحادیه کلی آسیایی فعالیت خواهند نمود. تغییرات مثبت در خاورمیانه و خاموش شدن درگیری اعراب و اسرائیل به عقیده ما تأثیر مثبت در رشد اجلاس همکاری و اعتقاد در آسیا خواهد داشت. احتمال می‌رود که واکنش منفی بعضی از کشورهای عربی و سازمان کنفرانس اسلامی که در جریان دیدار دوم اجلاس در مورد شرکت اسرائیل در این اجلاس وجود داشت از میان برود. در آسیای مرکزی هم در زمینه اجلاس همکاری و اعتماد کارهایی در دست اقدام است. جمهوری ازبکستان برای ایجاد مرکز منطقه‌ای سازمان ملل متحد در زمینه امنیت آسیای مرکزی پیشنهادی ارائه داده است که به عقیده قزاقستان می‌تواند جزو اجلاس همکاری و ایجاد اعتماد در قاره آسیا باشد. علاوه بر این سه کشور آسیای مرکزی (قزاقستان، قرقیزستان، ازبکستان) در جهت رشد همگرایی بین خود اقدام نموده‌اند که پاسخگوی اصول اجلاس همکاری و اعتماد در آسیا می‌باشد.

در سالهای اخیر کشورهای آسیای شرقی در حاشیه قاره آسیا قرار دارند در مورد اجلاس

علاقه‌مندی نشان داده‌اند. مصر علاقه خود را برای شرکت در روند اجلاس همکاری و اعتماد در آسیا اعلام کرده است. استرالیا نیز در این مورد فعالیت دارد. از دیدگاه قزاقستان علی‌رغم مشکلات موجود شرایط مساعد برای رشد آتی روند اجلاس همکاری و اعتماد فراهم می‌گردد که ملاقات سوم دلیلی بر آن می‌باشد. هدف اصلی مرحله آینده باید آماده نمودن ملاقات در سطح وزرای امور خارجه باشد.

جمهوری قزاقستان اعتقاد دارد که ایجاد سیستم با اعتماد امنیتی در آسیا بدون احترام و مراعات بعضی از اصول اساسی که بایستی در اسناد رسمی اجلاس ثبت گردد از امکان به دور می‌باشد و این اصول عبارت‌اند از:

الف) تضمین تمامیت ارضی؛

ب) احترام به استقلال کشورهای شرکت‌کننده؛

ت) عدم مداخله در امور داخلی یکدیگر؛

ج) روند دیالوگ به‌عنوان وسیله حل و فصل مناقشه و اوضاع بحرانی.

این اصول مشخصی هستند و از جانب جامعه جهانی پذیرفته شده‌اند و زمینه اصلی اسناد سازمان ملل متحد اکثر اتحادیه‌ای منطقه‌ای و همچنین توافقنامه‌های دوجانبه و چندجانبه را تشکیل می‌دهند. اعتراف بدون قید و شرط این اصول از جانب جامعه آسیایی گام اول در جهت ایجاد اجلاس همکاری و اعتماد می‌باشد. تجربه ملاقات‌های قبلی در زمینه چارچوب اجلاس همکاری و ایجاد اعتماد در قاره آسیا نشان داد که بعضی از مسائل که به ایجاد سیستم امنیتی ارتباط دارد از طرف بعضی از شرکت‌کنندگان به‌طور متفاوت درک می‌گردد. این مسائل را می‌توان چنین طبقه‌بندی کرد:

الف) استفاده از تجربه جهانی در اجلاس همکاری و اعتماد در قاره آسیا: تا جایی که امکان دارد از اسناد، اصول و ساختارهای سازمان‌های بین‌المللی موجود و قبل از همه کنفرانس امنیت و همکاری اروپا باید استفاده گردد. در این رابطه دو نقطه نظر وجود دارد:

۱. باید از این تجربه پیروی کرد؛

۲. تقلید از تجربه کنفرانس امنیت و همکاری اروپا با در نظر گرفتن مشخصات آن

نمی‌تواند برای آسیا مورد قبول باشد.

ب) دست کشیدن از نظریه «منطقه نفوذ»: جمهوری قزاقستان این موضوع را یکی از

اصول اساسی نظم بین‌المللی تلقی می‌کند. علی‌رغم اینکه همه در رد این نظریه صحبت می‌نمایند اما چنین سیاستی وجود دارد. این واقعیتی است که با سیاست اقتصادی و نظامی کشورهای مختلف ارتباط دارد. قزاقستان چنین فکر می‌کند که زیربنای اجلاس همکاری و اعتماد در آسیا باید انصراف کامل از این اصل باشد.

پ) موضوع تضمین امنیت: این مسئله از موضوعات عمده‌ای است که باید در جریان روند اجلاس همکاری و ایجاد اعتماد حل و فصل گردد. برای حل این مشکل دو نقطه نظر وجود دارد:

۱. شرکت‌کنندگان در اجلاس براساس توافقنامه‌های دوجانبه و طبق رژیم معمول بین‌المللی به یکدیگر تضمین امنیتی بدهند؛

۲. همه شرکت‌کنندگان در اجلاس، قرارداد (اعلامیه) چندجانبه به امضا برسانند که طبق آن به کلیه اعضا تضمین امنیتی داده شود. (به‌عنوان نمونه می‌توان به قرارداد عدم گسترش سلاح‌های هسته‌ای و تضمینی که کشورهای هسته‌ای به کشورهای غیرهسته‌ای را داده‌اند ذکر نمود). قزاقستان معتقد است که مسئله تضمین باید براساس استفاده متوالی هر دو طریق یعنی روند قراردادهای دوجانبه و قرارداد عمومی آسیایی در چارچوب اجلاس همکاری و ایجاد اعتماد در آسیا حل و فصل گردد.

ت) مکانیزم پیاده نمودن اجلاس همکاری و اعتماد در آسیا: این نکته مسئله استفاده از تجربه سازمان‌های بین‌المللی را مطرح می‌سازد. آیا نیاز است که از ساختار پیچیده کنفرانس همکاری و امنیت اروپا تقلید گردد؟ ما چنین می‌پنداریم که بهترین واریانت پذیرفتن یک سیستم مشورتی در جهت فعالیت اجلاس همکاری و امنیت در قاره آسیا می‌باشد.

ث) سلاح هسته‌ای: در قزاقستان به نحوی به این مسئله آگاه هستند که برای بعضی از کشورها موضوع سلاح هسته‌ای، گسترش و آزمایش آن از حساسیت برخوردار است. اما با در نظر گرفتن موضع ویژه کشورهای چین، هند، پاکستان و اسرائیل پیشنهاد می‌گردد که در مجموع مسائلی که در این رابطه در اجلاس همکاری و امنیت مورد بررسی قرار می‌گیرد می‌بایستی اتخاذ تصمیم نهایی در ارتباط با قطع آزمایش‌های هسته‌ای در قاره آسیا، توقف و کاهش زرادخانه‌های اتمی و تحکیم رژیم عدم گسترش سلاح‌های هسته‌ای در قاره آسیا را به‌عنوان یک اصل ضروری

جهت ایجاد سیستم امنیتی این قاره در نظر داشته باشد.

ج) سایر مسائل امنیتی آسیا: در مقایسه با مسائل عمده امنیت آسیا که در بالا بدان اشاره شد در اجلاس همکاری و ایجاد اعتماد مسائل دیگری نیز مطرح خواهد شد از قبیل سلاحهای معمولی، جنبه‌های اقتصادی و اکولوژی، همکاری‌های انسانی، مبارزه بر علیه تروریسم، مواد مخدر، سیاست مهاجرت و غیره نیز مورد بررسی قرار خواهند گرفت و بدون تردید این مسائل باید راه حل و فصل خود را پیدا نماید؛ اما تنها پس از به راه افتادن روند اجلاس همکاری و اعتماد در آسیا در آستانه ملاقات اخیر و در جریان آن تا اندازه‌ای مواضع کشورها روشن گردید. در این خصوص موضوع ایجاد گروه کاری ویژه سنگ محکی بود. کلیه شرکت‌کنندگان برای تشکیل این گروه کاری ویژه موافقت نمودند. اما از ۲۶ کشور شرکت‌کننده نمایندگان ۹ کشور به‌عنوان ناظر شرکت کردند. (از جمله کشورهایی که موضع آنها برای قزاقستان از اهمیت برخوردار بود کشورهایی مثل ژاپن، کره جنوبی و اندونزی) تنها ۱۴ کشور نمایندگان خود را به گروه کاری ویژه اعزام کردند. نمایندگان کشورهای چین، کره شمالی و ویتنام از شرکت در گروه کاری ویژه امتناع ورزیدند. بدین ترتیب کشورهای آسیایی را در مورد ابتکار قزاقستان می‌توان به دو گروه تقسیم کرد:

۱. کشورهایی که از این ابتکار فعالانه طرفداری نمودند؛

۲. کشورهای بی تفاوت (بعضی از کشورهای جنوب شرقی و غرب آسیا).

در مورد کشورهای گروه اول می‌توان به‌طور جداگانه بحث نمود؛ زیرا آنها در حال حاضر، از همکاران خیلی نزدیک قزاقستان هستند و یا می‌خواهند با ما رابطه برقرار نمایند. این کشورها عبارت‌اند از ترکیه، ایران، پاکستان، هند. پس از کسب استقلال قزاقستان این کشورها به اقدامات خارجی قزاقستان و از جمله ایده اجلاس همکاری و ایجاد اعتماد در آسیا علاقه‌مندی ویژه نشان دادند و از آن همه‌جانبه طرفداری نمودند. مثلاً پاکستان از طریق آقای ریاض محمد خان (سفیر سابق پاکستان در قزاقستان) پیشنهاد جامعی را در رابطه با ایجاد و فعالیت گروه کاری ویژه تهیه و تنظیم نمود. در دیدار سوم اجلاس ملاحظات طرف پاکستانی اهمیت سازنده داشتند و در جهت رفع مشکلات پیش‌آمده در این جلسه ارائه گردید. سایر همسایگان جنوبی ما نیز از ایده اجلاس همکاری و امنیت در آسیا فعالانه طرفداری نمودند. اکثر کشورها در مورد ایده جدید

قزاقستان و قبل از همه خودداری از نظریه منطقه نفوذ در همه اشکال آن و استفاده از تجارت همکاری‌های منطقه‌ای صمیمانه علاقه‌مندی نشان دادند. ترکیه قاطعانه دعوت کرد که هرچه زودتر ایده اجلاس همکاری و امنیت در آسیا به مرحله عمل درآید زیرا نظام جدید جهانی که پس از خاتمه رویارویی دو ابرقدرت به وجود آمده است نیازمند فضای جدیدی می‌باشد. اغلب ایرادها و پیشنهادهای که در جریان ملاقات اخیر ارائه گردید منعکس‌کننده سنت و اهداف اقتصاد خارجی هرکدام از کشورهای شرکت‌کننده بود. آذربایجان پافشاری کرد که به مناقشات بین ملیتها و ایجاد مکانیزم کنترلی توجه بیشتری مبذول گردد. ایران بر این نکته تأکید نمود که کلیه اسناد، تشریفات و صورت جلسات در چارچوب اجلاس همکاری و امنیت آسیا باید کاملاً با مشخصات و هویت قاره آسیا مطابقت داشته باشد. چین شعارهای سنتی سیاست خارجی خود یعنی روابط بر پایه ۵ اصل شناخته شده را تکرار می‌کرد و اظهار می‌داشت کشورهای دارای سلاح هسته‌ای باید تعهد بدهند که از این سلاح علیه کشورهای بی‌سلاح استفاده نخواهند کرد. علاوه بر این مسائل، شرکت‌کنندگان در این جلسات به مسائل فنی توجه زیادی مبذول می‌نمودند.

آقای نظربایف در پیام خود به اجلاس تأکید نمود که «در این راه کارهای زیادی انجام پذیرفته است و تعداد کشورها و سازمانهای بین‌المللی که علاقه خود را برای شرکت در این جلسه ابراز کرده‌اند شاهد این واقعیت است که آنان ضرورت همکاری را که بایستی بر پایه سیستم امنیت آسیایی ایجاد گردد درک نموده‌اند. سازمانهای بین‌المللی آماده‌اند تا اجلاس همکاری و ایجاد اعتماد در آسیا را به‌عنوان یک سازمان همکار در جهت همکاری و تحکیم سیستم امنیتی در سطح جهان بپذیرند».

شکی نیست که موضوع ارتباط اجلاس همکاری و ایجاد اعتماد در آسیا را نمی‌توان از سایر ابتکارات قزاقستان و بویژه ایده «اتحادیه ابرو - آسیایی» در قلمرو شوروی سابق مجزا دانست. به عقیده ما ماهیت این دو روند با یکدیگر فرق می‌کند. اتحاد ابرو آسیایی از همگرایی به‌منظور حل و فصل مسائل اقتصادی، اجتماعی و ملی که بعد از فروپاشی شوروی به‌ارث رسیده است حمایت می‌نماید. در حالی که اجلاس امنیت و ایجاد اعتماد در آسیا همکاری را در سطح سیاسی و بخاطر تحکیم امنیت عمومی آسیا دنبال می‌نماید. از امکان به‌دور نیست که هر دو

سازمان در یک سطحی از توسعه روند خود شاید بتوانند مکمل یکدیگر باشند. در حال حاضر هدف اصلی برای پیاده نمودن هر دو ایده عبارت است از خارج شدن از چارچوب پدیده‌های صرف محلی و تبدیل گردیدن به یک روند سیاسی منطقه‌ای و جهانی. آنچه به اجلاس همکاری و امنیت در آسیا ارتباط دارد این است که می‌توان تأیید کرد برای اجرای آن زمینه‌های لازم فراهم شده است.

همان‌طور که اشاره شد ایده اجلاس همکاری و امنیت در آسیا و سیاست خارجی قزاقستان در مجموع دوستان صمیمی زیادی دارد و این دوستان از استقلال سیاسی و امنیت آن طرفداری می‌نمایند. پیش از همه آنها عبارت‌اند از کشورهای ترکیه، ایران، پاکستان و هند که هرکدام از روی ملاحظات خود (سیاسی، اقتصادی، ایدئولوژی و استراتژیک) از طرفداران سرسخت استقلال قزاقستان و سایر جماهیر آسیای مرکزی می‌باشند. این طرفداری به‌طور متناسب با مسائل امنیت و همکاری در سطح سیاسی نیز ارتباط دارد.

ایالات متحده آمریکا و غرب در مجموع (و احتمالاً چین) جمهوری‌های مستقل آسیایی کشورهای مشترک‌المنافع را علی‌الاصول به‌عنوان تضمین علیه دشمن اصلی و سابق خود یعنی اتحاد شوروی تلقی نمایند و آماده‌اند تا زمان معینی از توازن قوا حمایت نمایند. فعلاً روند اجلاس همکاری و امنیت در آسیا در این توازن مؤثر نیست. روسیه و سایر کشورهای CIS به دلیل ارتباطی که با قزاقستان و تعهدی که در اتحادیه دارند وارد روند اجلاس همکاری و امنیت می‌گردند. بدین ترتیب روند اجلاس همکاری و امنیت آسیا در شرایط مساعد در حال رشد است. در ضمن یک‌رشته مشکلات وجود دارد و مسائل جدید نیز ممکن است بروز نماید. این موضوعات را می‌توان به طریق زیر طبقه‌بندی کرد:

۱. سیستم امنیت آسیایی چگونه خواهد بود؟ آیا این سیستم امنیتی تقلیدی از کنفرانس همکاری و امنیت در آسیا خواهد گردید؟ یا اتحادیه جدید بین‌المللی ایجاد خواهد شد؟ اگر در آغاز اجلاس همکاری و امنیت آسیا تلاش می‌گردید که از کنفرانس همکاری و امنیت اروپا تقلید گردد (استفاده از اسناد و مسائل مربوط به اروپا) اما بعداً سازمان‌دهندگان با عدم علاقه کشورهای آسیایی در تقلید از آن روبه‌رو شدند.

۲. اگر اروپا دارای یک واحد تاریخی و فرهنگی یکنواخت باشد آسیا دارای فرهنگ

دیگری است. سطح رشد اقتصادی و سیستم ایدئولوژی آن با اروپا متفاوت است لذا اگر سیستم امنیت آسیایی ایجاد گردد باید محتوای آن کاملاً از نظر کیفی چیز دیگری باشد.

۳. در مرحله مشخصی از رشد اجلاس همکاری و امنیت آسیایی ایده جذاب به هم پیوستن سیستم امنیتی اروپا و آسیا در یک واحد ایرو- آسیایی پدیدار گردید؛ ولی بعید به نظر می‌رسد که این ایده عملی گردد. زیرا بین این دو سیستم آسیایی کشورهای در حال رشد را دربر می‌گیرد. طبیعی است چنانچه پلی بین دو سیستم ایجاد گردد قبل از همه از طریق کشورهای CIS و ترکیه که عضو کنفرانس همکاری و امنیت اروپا می‌باشند صورت خواهد گرفت.

۴. در جریان ساختارهای امنیتی مسائل جدی بروز خواهد نمود. یکی از مشکلات اصلی احتمالاً مسئله سلاح‌های هسته‌ای است. در آسیا دو کشور دارای سلاح هسته‌ای وجود دارد که یکی از آنها به آزمایش سلاح هسته‌ای ادامه می‌دهد ولی اینک معلوم شده است که چند کشور دیگر آسیایی نیز این سلاح را ایجاد کرده‌اند و حدس و گمان نیز وجود دارد که چند کشور دیگر در تلاش ساختن این اسلحه می‌باشند و هرکدام موضوع نگرانی در زمینه امنیت خود را توجیه می‌نمایند. به هر ترتیب علی‌رغم پیچیده بودن سلاح هسته‌ای این امر باید جزو دستور کار اجلاس امنیت و همکاری آسیا باشد و هدف نهایی آن تحکیم رژیم عدم گسترش سلاح‌های هسته‌ای به عنوان یک اصل برای زیربنای امنیت بین‌المللی قرار گیرد.

۵. هنوز موضوع شرکت کلیه ابرقدرتها در روند اجلاس امنیت و همکاری آسیا حل و فصل نگردیده است. با در نظر گرفتن موقعیت ایالات متحده آمریکا در منطقه آسیا و اقیانوس آرام و نقش آن به عنوان تنها ابرقدرت جهان چنین به نظر می‌رسد که شرکت آمریکا در این روند ضروری است. ایالات متحده آمریکا بخاطر ملاحظات ایدئولوژیک و داشتن مشکل با برخی از کشورهای آسیایی از شرکت در اجلاس همکاری و امنیت آسیا خودداری می‌نماید. قزاقستان پیشنهاد می‌نماید که بخاطر امنیت آسیا باید از برخوردهای ایدئولوژیک خودداری گردد. با این وصف باید مشارکت آمریکا به شکلی در این امر صورت پذیرد. زیرا کشورهای بزرگ به طور مستقیم و غیرمستقیم ضامن نه تنها سیستم امنیت جهانی بلکه سیستم امنیت منطقه‌ای نیز می‌باشند.

۶. در حال حاضر، مشخص شده است که روند ایجاد ساختار امنیت آسیا می‌تواند به

